

رابطه نحوه برخورد مدارس با استفاده دانش آموزان از شبکه های

اجتماعی مجازی

با کاهش استفاده آسیب زا از این شبکه ها در میان دانش آموزان دوره اول و دوم متوسطه شهر تهران

سمیه تاجیک اسماعیلی ۱
سکینه عرفان ۲

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه نحوه برخورد مدارس نسبت به استفاده دانش آموزان از شبکه های اجتماعی مجازی با کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی دوره اول و دوم متوسطه منطقه ۵ شهر تهران بود. جامعه آماری این پژوهش معلمان زن دوره اول و دوم متوسطه منطقه ۵ شهر تهران بودند که ۳۸۴ نفر از آنان به روش نمونه گیری: خوشه ای و تصادفی ساده مورد مطالعه قرار گرفتند. ابزار گرد آوری داده ها پرسشنامه محقق ساخته بود. نتایج نشان داد از دیدگاه معلمان برخورد قهری مدارس با استفاده دانش آموزان از شبکه های اجتماعی مجازی منجر به کاهش استفاده آسیب زا از این فناوری در بین نوجوانان دانش آموز می شود. معلمان معتقدند برخورد قهری مدارس منجر به کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی در دانش آموزان می شود. بر اساس نظر معلمان ارتباط و تعامل بیشتر والدین با آنان می تواند در کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی در بین نوجوانان تأثیر گذار باشد. همچنین معلمان معتقدند ضبط آید، تلفن همراه و وسایل دیجیتالی دانش آموزان در آغاز سال تحصیلی در مدارس و تحویل آن در پایان همان سال بهترین برخورد قهری آنان می باشد. همچنین

۱. استادیار گروه ارتباطات اجتماعی، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
S.t.esmaeili@gmail.com

۲ کارشناس ارشد رشته ارتباطات اجتماعی، واحد علوم و تحقیقات تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

غنی سازی برنامه های فراغت دانش آموزان متناسب با شرایط سنی شان از سوی مدارس، گسترش روابط اجتماعی نوجوانان و تقویت این روابط با شیوه های مختلف (برگزاری جلسات حل مسائل بدون تلفن همراه، خاموشی تلفن همراه در مهمانی ها و گفتگو حضوری و...)، ساخت و پخش فیلم ها و سریال هایی با موضوع شبکه های اجتماعی مجازی و مزایا و معایب آن، دادن آموزش های لازم به خانواده و نوجوانان به خصوص آشنایی بیشتر والدین به این فضاها و کنار گذاشتن ارتباطات سنتی، راهنمایی و صحبت با فرزندان در خصوص استفاده بهینه از شبکه های مجازی و برقراری ارتباط محکم و استوار و صمیمی با فرزندان، پخش آگهی های آموزنده از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در رادیو و تلویزیون در جهت افزایش آگاهی خانواده ها در خصوص خطرات ناشی از شبکه های اجتماعی مجازی، پر کردن اوقات فراغت نوجوانان با ورزش، مهارت آموزی و... تقویت باورهای دینی نوجوانان توسط معلمان و والدین، پخش برنامه های کوتاه آموزشی درباره مزایا و معایب شبکه های اجتماعی مجازی از زبان ورزشکاران و هنرمندان محبوبی که عموماً نوجوانان آنها را الگوی خود قرار می دهند را به عنوان مهمترین راهکارها به منظور کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی در نوجوانان دانش آموز می دانستند.

واژگان کلیدی: شبکه های اجتماعی مجازی، فضای مجازی، تهدیدات و آسیب های شبکه

های اجتماعی مجازی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

اصطلاح شبکه های اجتماعی را برای نخستین بار چی ای بارنز در سال ۱۹۵۴ طرح کرد و از آن پس به سرعت به شیوه های کلیدی در تحقیقات و مطالعات تبدیل شد. در تئوری شبکه اجتماعی سنتی، یک شبکه اجتماعی به این صورت تعریف می شود که یک مجموعه ای از نهادهای اجتماعی که شامل مردم و سازمانها که به وسیله مجموعه ای از روابط معنی دار اجتماعی به هم متصل اند و با هم در به اشتراک گذاشتن ارزشها تعامل دارند. شکل سنتی خدمت شبکه اجتماعی بر انواع روابط همچون دوستی ها و روابط چهره به چهره متمرکز است، اما خدمات شبکه اجتماعی امروزه بیشتر بر جامعه مجازی آنلاین و ارتباطات کامپیوتر واسط متمرکز است. شبکه های اجتماعی اینترنتی پایگاه یا مجموعه پایگاه هایی هستند که امکانی فراهم می آورند تا کاربران بتوانند علاقه مندی ها، افکار و فعالیتهای خودشان را با دیگران به اشتراک بگذارند و دیگران هم این افکار و فعالیتهای خود را با آنان سهیم شوند (بوید و الیسون، ۲۰۰۷). از سوی دیگر برخی از محققان در اغلب موارد مهمترین تأثیر اینگونه سایتها را حفظ و ارتقاء روابط گذشته می دانند (هامپتون و ولمن، ۲۰۰۳)، بنابراین نباید از نقش فضای مجازی در شکل گیری روابط جدید بین فردی نیز غافل شد (والتر و پارک، ۲۰۰۲). برخی از مطالعات نشان داده هرچند که فعالیت در این شبکه های اجتماعی مجازی سبب تسهیل ارتباط با دوستان می شود (پمپک و همکاران، ۲۰۰۹) ولی به همان میزان با کاهش زمان مطالعه سبب اختلال در روند تحصیلی دانش آموزان نیز همراه است (پگ و همکاران، ۲۰۱۷).

همچنین در حوزه دانش آموزی مشاهده می شود که این امر به مرور، میزان کنترل خانواده ها و مدارس بر آموخته های نسل جدید و نیز کیفیت و جهت گیری های آموزشی و تربیتی خانواده ها، مدارس و جامعه را متأثر ساخته است. بنابراین لازمه تعادل در این محیط های مجازی، برخورداری از یک سری مهارت های فنی و فناوری است. چرا که هر فناوری نو همانند چاقویی دو لبه عمل می کند. از یک سو می توان با آن دست به جنایت زد و از سوی دیگر، می توان همانند جراحی

3 - Byd, D. M., & Ellison, N. B

4 - Hampton K & Wellman B

5 - Wither, JB & Parks, MR

6 Pempek

7 Pegg, K. J.,

خبره به مداوای بیماران پرداخت. آمارها نشان می‌دهند که ۸۷٪ افراد ۱۸ تا ۲۹ ساله در شهر تهران، حداقل عضو یکی از شبکه‌های اجتماعی هستند و سن افرادی که عضو شبکه‌های مختلف اجتماعی می‌شوند، روز به روز در حال کاهش است. میزان گفت و گوی والدین با کودکان، ۱۷ دقیقه در شبانه‌روز و میزان گفت و گوی والدین با هم از این مقدار هم کمتر است که جایگزین این ارتباطات فضای مجازی و به ویژه شبکه‌های اجتماعی مجازی شده است.

در جامعه شبکه‌ای، جوامع با چالش‌هایی چون نابرابری اجتماعی، هویت‌های جدید، تمایزپذیری و شالوده‌شکنی نهادهایی نظیر دولت، و فرصتهایی چون نقش اینترنت و شبکه‌های اجتماعی در پژوهش، خلاقیت، تعامل و همزیستی جهانی، شکل‌گیری هویت سیال و غیره رو به رو شده‌اند. به نظر می‌رسد به علت وجود این چالش‌ها انسجام اجتماعی و هویتی در جامعه اطلاعاتی و به خصوص در کشورهای در حال توسعه مانند ایران متزلزل شده است.

اینترنت و شبکه‌های اجتماعی که آزادترین محیطی است که بشر تا به امروز با آن مواجه بوده، منابع هویت‌سازی سنتی و معمول در جوامع را تضعیف و کارکرد آنها را با دشواری رو به رو کرده است. این بحران فقط به کشورهای جهان سوم و در حال توسعه محدود نبوده و نخواهد بود، به طوری که در جهان امروز هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند ادعا کند که از تأثیرات ناشی از این بحران در امان خواهد بود (معمار و همکاران، ۱۳۹۱).

تحقیقات رفعت جاه و شکوری (۱۳۸۷)، مهدی زاده و عنبرین (۱۳۸۸) و احمدپور و قادرزاده (۱۳۸۹)، نیز حاکی از آن است که شبکه‌های اجتماعی عاملی تأثیرگذار بر هویت اجتماعی جوانان هستند و با افزایش مدت زمان عضویت، میزان استفاده، میزان مشارکت و فعالیت و واقعی تلقی کردن محتوای مطالب ارائه شده در این شبکه‌ها هویت ملی و دینی کاربران تضعیف می‌شود. وی در تحلیل این امر معتقد است که احتمالاً استفاده آزاد از امکاناتی چون اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی در خانواده‌هایی بیشتر رواج دارد که اعتقادات و باورها و در نهایت هویت دینی آنها ضعیف‌تر از دیگر خانواده‌ها است. اما این مسئله از عامل دیگری نیز سرچشمه می‌گیرد و آن این است که چون در جامعه ما از اینترنت، شبکه‌های اجتماعی مجازی و ماهواره اکثراً به صورت منطقی استفاده نمی‌شود و این رسانه‌ها و امکانات اطلاعاتی و ارتباطاتی، بیشتر مروج فرهنگ

مادی نگر و لذت جو و فردگرایانه غربی هستند، یکی از جنبه های آسیب زای آن کاهش تعلقات دینی و اخلاقی در نوجوانان و جوانان است.

تحقیقات نشان داده که پیدایش شبکه های اجتماعی جنبه های مثبت دیگری نیز داشته است به عنوان مثال شماری از شبکه های اجتماعی، در سالهای اخیر ظهور پیدا کرده اند که امکان ساخت شبکه های تخصصی را در اختیار پژوهشگران قرار می دهند. به کمک این شبکه ها پژوهشگران می توانند در زمانها و مکانهای متفاوت برای ملاقات افراد، دور هم جمع شده و تجارب خود را با یکدیگر به اشتراک بگذارند (بتولی و نظری، ۱۳۹۳). این در حالی است که برخی از پژوهش ها نیز از شبکه های اجتماعی به عنوان ابزاری جهت جمع آوری داده یاد می کنند (ردموند، ۲۰۱۰) و برخی دیگر شبکه های اجتماعی را ابزاری جهت تسهیل و حمایت از فعالیتهای پژوهشی می دانند (میلان و برومیچ، ۲۰۱۱). بنابراین می توان گفت که شبکه های اجتماعی صرفاً اثرات منفی نداشته، و می توان با به کار گیری آنها در فرایند آموزشی و یا درمانی، از آنها به طور بهینه استفاده نمود (تیکلی های مانوت و هاچمن، ۲۰۱۱).

تحقیقات نشان داده که میزان استفاده از اینترنت و شبکه های مجازی چنان رو به گسترش است که نسل کنونی را نسل اینترنت یا نسل شبکه نام نهاده اند. این نسل متولدین اواسط دهه ۱۹۹۰ میلادی به بعد هستند. بین استفاده نسل های مختلف از شبکه های اجتماعی و همچنین انگیزه های آنها از پیوستن به فضای مجازی تفاوت های قابل توجهی وجود دارد. به عنوان مثال، نتایج تحقیقات نشان داده است که مادران نسبت به پدران بیشتر از فیس بوک استفاده می کنند و بیشتر دوستان فیس بوکی مادران، اعضای خانواده و خویشاوندان آنها هستند؛ اما پدران بیشتر با دوستان فیس بوکی خود در خارج از فیس بوک ارتباط برقرار می کنند (بارتولومئو و اوهمکاران، ۲۰۱۲: ۴۵۶). حال آن که نسل اینترنت تماس با دوستان و سرگرمی را نسبت به تماس با خانواده به عنوان دلیل عضویت در شبکه های اجتماعی مجازی ذکر می کنند.

8 - Redmond, F

9 - Milan, N & Bromage, A

1 - Telehaimanot, B & Hickman, T

1 - Bartholomew

مردم از فناوری اطلاعات و ارتباطات برای نوشتن وبلاگ ها، ارسال نامه های الکترونیکی، برقراری روابط اجتماعی از طریق سایت های شبکه ای مانند فیس بوک و مای اسپیس، ارسال متن به یکدیگر از طریق سرویس پیام کوتاه تلفن همراه و گفتگو از طریق پیام فوری آنلاین استفاده می نمایند (آل صنعا ۲۰۰۹: ۳۸).

الیسون همکاران (۲۰۰۹: ۶-۹) گزارش کردند فضای مجازی به طور بالقوه ای چه در سطح روابط بین فردی و چه در سطح روابط اجتماعی توانایی ایجاد تغییرات اساسی در زمینه زندگی اجتماعی هر فرد را دارا می باشند. این در حالی است که نباید از نقش این فضاها مجازی در شکل گیری روابط جدید بین فردی غافل شد (والتر ۲۰۱۵: ۵۲). هرچند که فعالیت در این گونه فضاها مجازی سبب تسهیل ارتباط با دوستان می شود (پمپک ۲۰۰۹ همکاران، ۲۰۰۹) برخی از تحقیقات نیز نشان داده اند به همان میزان با کاهش زمان مطالعه سبب اختلال در روند تحصیلی افراد می گردد (اوبرین ۲۰۱۳: ۲۹).

گرایش افکار عمومی و به ویژه نوجوانان به فضای مجازی فی نفسه اشکال ندارد، اما باید با برنامه ریزی صحیح، این گرایش را مدیریت و ساماندهی کرد. از آنجایی که مدارس فضایی مناسب برای تعلیم و تربیت افراد است. به نظر می رسد که نحوه برخورد مدارس با استفاده درست از شبکه های اجتماعی مجازی بتواند گامی مهم در راستای کاهش آسیبهای ناشی از استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی به خصوص برای نوجوانان گردد. از اینرو، با توجه به اجتناب ناپذیر بودن نوجوانان در استفاده از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی مجازی به دلیل ظهور فناوری های نوین، این پژوهش قصد دارد از دیدگاه معلمان این مهم را بررسی قرار دهد که آیا برخورد قهری در مدارس می تواند بر کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی تأثیر گذار باشد؟ و اگر اینگونه نیست، چه نوع برخوردی می بایست با این پدیده در مدارس صورت گیرد و

1 -Al-Sanaa	2
1 - Elison	3
1 - Wither	4
1 - Parks	5
1 Pempek	6
1 - OBrien	7

راهکارهای پیش رو برای کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی در بین دانش آموزان چیست؟

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، پیمایش و ابزار اندازه گیری پرسش نامه است. پژوهش در مدارس دوره اول و دوم متوسطه شهر تهران به انجام رسیده و جامعه آماری این پژوهش معلمان زن دوره اول و دوم متوسطه منطقه ۵ شهر تهران هستند. حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان، برابر با ۳۸۴ نفر انتخاب شده و روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای است.

ابزار اندازه گیری

در این پژوهش به منظور گردآوری داده ها و اطلاعات مورد نظر از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. روایی پرسشنامه به شیوه روایی صوری مورد بررسی قرار گرفت. بدین صورت که پس از طراحی پرسشنامه، اهداف، سوال ها و فرضیه ها به همراه پرسشنامه طراحی شده به تعدادی از اساتید صاحب نظر در حوزه مورد نظر جهت بررسی مناسبت گویه ها با متغیر مورد سنجش و ارزیابی آن، داده شد. پس از بررسی های انجام گرفته گویه های نامناسب و مبهم حذف و یا تعدیل شدند.

برای محاسبه ضریب قابلیت اعتماد ابزار اندازه گیری از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. با توجه به اینکه ضریب آلفای بدست آمده، بالاتر از ۰/۷۵ بود، قابلیت اعتماد ابزار اندازه گیری بر پژوهشگر ثابت شد.

یافته های پژوهش

فرضیه ۱- برخورد قهری مدارس (مبتنی بر تنبیه) می تواند در کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی در بین دانش آموزان تأثیر گذار باشد. این فرضیه با سوالات ۱ تا ۸ پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت.

آزمون t تک نمونه ای

به منظور بررسی آزمون اثرگذار بودن برخورد قهری مدارس با کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی در دانش آموزان، از آزمون t تک نمونه ای استفاده می کنیم. در این آزمون فرض اولیه (H_0) و فرض مخالف (H_1) به صورت زیر است:

$$\begin{cases} H_0: \mu \leq \mu_0 \\ H_1: \mu > \mu_0 \end{cases}$$

که در آن μ_i میانگین هر یک از ابعاد و μ_0 عددی ثابت و میانگین مورد استفاده در آزمون برای هر یک از ابعاد است. در صورتی که فرض اولیه رد شود یعنی μ به طور معناداری بزرگتر از μ_0 (در این تحقیق، میانگین متوسط) است و می توان گفت برخورد قهری مدارس منجر به کاهش استفاده آسیب از شبکه های اجتماعی مجازی در دانش آموزان شده است. جهت سنجش این فرضیه از آزمون t تک متغیره استفاده شد.

جدول شماره ۱- بررسی اثرگذاری برخورد قهری مدارس در کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی در دانش آموزان از دیدگاه معلمان بر اساس آزمون تی تک متغیره

میانگین = ۲۴					
μ_0	μ (میانگین)	انحراف معیار	T	سطح معناداری	اختلاف میانگین
24	30.6615	4.62426	28.229	.000	6.66146

با توجه به مندرجات جدول شماره ۱ ملاحظه می شود، سطح معناداری کمتر از ۰,۰۵ است در نتیجه فرض اولیه (H_0) در سطح ۰,۰۵ رد می شود و H_1 پذیرفته می شود به این ترتیب فرضیه مورد تأیید قرار می گیرد و این بدان معناست که از دیدگاه معلمان برخورد قهری مدارس منجر به کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی در دانش آموزان می شود.

جدول شماره ۲- ارتباط و تعامل بیشتر والدین با معلمان می تواند در کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی در بین نوجوانان تأثیرگذار باشد. این فرضیه با سوالات ۱۴ تا ۱۶ پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت.

میانگین = ۹					
μ	μ میانگین	انحراف معیار	T	سطح معناداری	اختلاف میانگین
۹	384	11.7813	27.130	.000	2.78125

با توجه به مندرجات جدول شماره ۲ ملاحظه می شود، سطح معناداری کمتر از ۰,۰۵ است در نتیجه فرض اولیه (H_0) در سطح ۰,۰۵ رد می شود و H_1 پذیرفته می شود به این ترتیب فرضیه مورد تأیید قرار می گیرد و این بدان معناست که از دیدگاه معلمان ارتباط و تعامل بیشتر والدین با معلمان می تواند در کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی در بین نوجوانان تأثیر گذار باشد.

یافته های جانبی :

کدام برخورد قهری از دیدگاه معلمان بر کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی در دانش آموزان نوجوان بیشترین تأثیر را دارد.

جدول شماره ۳- توصیف تأثیر برخورد قهری در مدارس

انحراف معیار	میانگین	ماکزیمم	مینیمم	تعداد	
.993	3.54	5	1	384	۱. کنترل روزانه کیف و لوازم شخصی دانش آموزان جهت جلوگیری از استفاده از آپاد، تلفن همراه و وسایل دیجیتالی در مدارس
.984	3.78	5	1	384	۲. استفاده از برخی از دانش آموزان به عنوان ناظر در کلاسها جهت دادن اطلاعات به مسئولین مدرسه درباره استفاده دانش آموزان از فضای مجازی در کلاس
.754	4.04	5	2	384	۳. گرفتن آپاد، تلفن همراه و وسایل دیجیتالی دانش آموزان در مدارس و عدم تحویل آن تا پایان سال تحصیلی
.930	3.93	5	2	384	۴. کم کردن نمره انضباط دانش آموزانی که در مدرسه آپاد، تلفن همراه و وسایل دیجیتالی استفاده می کنند.

.774	3.93	5	2	384	۵. درخواست مکرر حضور والدین دانش آموزانی که در مدرسه از آبیاد، تلفن همراه و وسایل دیجیتالی استفاده می کنند.
.851	3.94	5	2	384	۶. اخراج کردن دانش آموزانی که در کلاس درس و مدرسه از فضای مجازی استفاده می کنند.
.883	3.77	5	2	384	۷. تهدید کردن دانش آموزانی که از آبیاد، تلفن همراه و وسایل دیجیتالی در کلاس درس و مدرسه استفاده می کنند، از طریق معلمان، نسبت به تحویل این وسایل به مسئولین مدارس.
.932	3.74	5	2	384	۸- توهین و پرخاش توسط مسئولین مدارس نسبت به دانش آموزانی که مدرسه از آبیاد، تلفن همراه و وسایل دیجیتالی استفاده می کنند.

مندرجات جدول شماره ۳ نشان می دهد از دیدگاه معلمان گرفتن آبیاد، تلفن همراه و وسایل دیجیتالی دانش آموزان در مدارس و عدم تحویل آن تا پایان سال تحصیلی بهترین برخورد قهری معلمان می باشد.

مهمترین راهکارها به منظور کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی در بین نوجوانان دانش آموز از دیدگاه معلمان چیست؟

جدول شماره ۴- توصیف راهکارها به منظور کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی

مجازی در بین نوجوانان دانش آموز

انحراف معیار	میانگین	ماکزیمم	مینیمم	تعداد	
.949	4.09	5	2	384	۱۷. گسترش روابط اجتماعی نوجوانان و تقویت این روابط با شیوه های مختلف (برگزاری جلسات، حل مسائل بدون وجود موبایل، خاموشی موبایل در مهمانی ها و صحبت رودرو و حضوری و...)
.960	3.94	5	2	384	۱۸. دادن آموزش های لازم به خانواده و نوجوانان به خصوص آشنایی بیشتر والدین به این فضاها و کنار گذاشتن ارتباطات سنتی، راهنمایی و صحبت با فرزندان در خصوص استفاده بهینه از شبکه های مجازی و برقراری ارتباط محکم و استوار و صمیمی با فرزندان
.953	3.87	5	2	384	۱۹. تقویت باورهای دینی نوجوانان توسط معلمان و والدین

رابطه نحوه برخورد مدارس با استفاده دانش آموزان از شبکه های اجتماعی مجازی // ۱۷۳

1.074	3.91	5	1	384	پخش آگهی های آموزنده از سوی وزارت ۲۰. فرهنگ و ارشاد اسلامی در رادیو و تلویزیون در جهت افزایش آگاهی خانواده ها در خصوص خطرات ناشی از شبکه های اجتماعی مجازی.
.935	3.81	5	2	384	۲۱. پخش برنامه های کوتاه آموزشی درباره مزایا و معایب شبکه های اجتماعی مجازی از زبان ورزشکاران و هنرمندان محبوبی که عموماً نوجوانان آنها را الگوی خود قرار می دهند.
.980	3.97	5	2	384	۲۲. ساخت و پخش فیلم ها و سریال هایی با موضوع شبکه های اجتماعی مجازی و مزایا و معایب آن
.704	3.90	5	2	384	پر کردن اوقات فراغت نوجوانان با ورزش، ۲۳. مهارت آموزی و و دوری از ایجاد فرصت بیکاری برای آنان
.671	4.23	5	2	384	غنی سازی برنامه های فراغت دانش آموزان متناسب با شرایط سنی شان از سوی مدارس

مندرجات جدول شماره ۴ نشان می دهد به ترتیب اولویت راهکارها به شرح ذیل هستند:

۱. غنی سازی برنامه های فراغت دانش آموزان متناسب با شرایط سنی شان از سوی مدارس.
 ۲. گسترش روابط اجتماعی نوجوانان و تقویت این روابط با شیوه های مختلف (برگزاری جلسات، حل مسائل بدون وجود موبایل، خاموشی موبایل در مهمانی ها و صحبت رودرو و حضوری و....)
 ۳. ساخت و پخش فیلم ها و سریال هایی با موضوع شبکه های اجتماعی مجازی و مزایا و معایب آن.
 ۴. دادن آموزش های لازم به خانواده و نوجوانان به خصوص آشنایی بیشتر والدین به این فضاها و کنار گذاشتن ارتباطات سنتی، راهنمایی و صحبت با فرزندان در خصوص استفاده بهینه از شبکه ها مجازی و برقراری ارتباط محکم و استوار و صمیمی با فرزندان
 ۵. پخش آگهی های آموزنده از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در رادیو و تلویزیون در جهت افزایش آگاهی خانواده ها در خصوص خطرات ناشی از شبکه های اجتماعی مجازی.
 ۶. پر کردن اوقات فراغت نوجوانان با ورزش، مهارت آموزی و و دوری از ایجاد فرصت بیکاری برای آنان
 ۷. تقویت باورهای دینی نوجوانان توسط معلمان و والدین
- پخش برنامه های کوتاه آموزشی درباره مزایا و معایب شبکه های اجتماعی مجازی از زبان ورزشکاران و هنرمندان محبوبی که عموماً نوجوانان آنها را الگوی خود قرار می دهند.

پروژه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش با هدف بررسی رابطه نحوه برخورد مدارس با استفاده دانش آموزان از شبکه های اجتماعی مجازی با کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی دوره اول و دوم متوسطه منطقه ۵ شهر تهران انجام شده است. در این پژوهش که با روش توصیفی تحلیل از نوع پیمایشی انجام شد، جامعه آماری این پژوهش معلمان زن دوره اول و دوم متوسطه منطقه ۵ شهر تهران بودند. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۸۴ نفر محاسبه شد. روش نمونه گیری پژوهش حاضر تصادفی ساده بود. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه محقق ساخته بود.

نتایج نشان داد از دیدگاه معلمان برخورد قهری مدارس (مبتنی بر تنبیه) با استفاده دانش آموزان از شبکه های اجتماعی مجازی منجر به کاهش استفاده آسیب زا از این فناوری در بین نوجوانان دانش آموز شده است. ۶۶/۷ درصد از معلمان پاسخگو تأثیر کنترل روزانه کیف و لوازم شخصی دانش آموزان جهت جلوگیری از استفاده از آید، تلفن همراه و وسایل دیجیتالی در مدارس بر کاهش استفاده آسیب زای نوجوانان دانش آموز از شبکه های اجتماعی مجازی را زیاد ارزیابی کرده اند. ۶۳/۳ درصد معلمان پاسخگو تأثیر استفاده از برخی از دانش آموزان به عنوان ناظر در کلاسها جهت دادن اطلاعات به مسئولین مدرسه درباره استفاده دانش آموزان از فضای مجازی در کلاس بر کاهش استفاده آسیب زای نوجوانان دانش آموز از شبکه های اجتماعی مجازی زیاد می باشد. ۵۳/۴ درصد از معلمان پاسخگو تأثیر گرفتن آید، تلفن همراه و وسایل دیجیتالی دانش آموزان در مدارس و عدم تحویل آن تا پایان سال تحصیلی بر کاهش استفاده آسیب زای نوجوانان دانش آموز از شبکه های اجتماعی مجازی زیاد می باشد. ۵۳/۱ درصد از معلمان پاسخگو تأثیر کم کردن نمره انضباط دانش آموزانی که در مدرسه آید، تلفن همراه و وسایل دیجیتالی استفاده می کنند بر کاهش استفاده آسیب زای نوجوانان دانش آموز از شبکه های اجتماعی مجازی زیاد می باشد. ۶۰/۲ درصد از معلمان پاسخگو تأثیر درخواست مکرر حضور والدین دانش آموزانی که در مدرسه از آید، تلفن همراه و وسایل دیجیتالی استفاده می کنند بر کاهش استفاده آسیب زای نوجوانان دانش آموز از شبکه های اجتماعی مجازی زیاد می باشد.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر به نظر می رسد که هنوز استفاده در دست از این وسیله در بین افراد جامعه ما و به خصوص قشر نوجوان که در شرایط سنی حساسی به سر می برند جا نیفتاده

است و در بسیاری از موارد دیده می شود که استفاده نادرست و زیاد از حد تلفن همراه و شبکه های اجتماعی مجازی سبب افت تحصیلی دانش آموزان شده است (نعیمی، ۱۳۹۶؛ رضایی و کیهان زاده، ۱۳۹۴). به نظر می رسد که بکار گرفتن تدابیری از سوی مدیران، معلمان، والدین و در راس همه آموزش و پرورش سبب می شود تا استفاده از تلفن همراه و شبکه های اجتماعی مجازی از سوی نوجوانان به صورت ضابطه مند باشد و این امر سبب می گردد تا آسیبهای ناشی از این فناوری در بین نوجوانان کاهش پیدا کند.

نتایج نشان داد که از دیدگاه معلمان ارتباط و تعامل بیشتر والدین با معلمان می تواند در کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی در بین نوجوانان تأثیرگذار باشد. ۶۳/۳ درصد از معلمان پاسخگو زیاد بر این باورند استفاده از آموزه های دینی از جمله امر به معروف و نهی از منکر به عنوان نوعی کنترل اجتماعی توسط معلمان در مدارس می تواند برخورد مناسب مدارس با استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی در بین دانش آموزان نوجوان باشد. ۶۰/۲ درصد از معلمان پاسخگو زیاد بر این باورند که طراحی و تدوین بخشی در کتاب های درسی در ارتباط با آشنایی دانش آموزان با فناوری های جدید، اینترنت و خطرات بالقوه آنها می تواند برخورد مناسب مدارس با استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی در بین دانش آموزان نوجوان باشد.

کاربر در استفاده از اینترنت اختیار افزون شده ای در استفاده کردن یا نکردن از رسانه دارد و میزان خوشنودی کاربر و احساس رضای نیازهای تعریف شده اش در این فضای جدید رسانه ای غیرقابل چشم پوشی است. طبق این نظریه، کاربران اینترنت نیازهایی دارند که انتظار دارند با مراجعه به سایت های تبلیغاتی و نیازمندی به رفع و رجوع آن پردازند (آقابابایی و همکاران، ۱۳۸۷: ۳) و به نظر می رسد چنانچه استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی با رویکرد علمی از طریق تشکیل گروه های علمی در این فضا و رد و بدل کردن مباحث علمی همراه باشد می تواند پیامدهای مثبتی به همراه داشته باشد که از این لحاظ می تواند با کاهش استفاده آسیب زا همراه باشد که از این منظر این نظریه با یافته ها همخوانی دارد.

دیدگاه شبکه در سرمایه اجتماعی بر اهمیت روابط افقی و عمودی بین گروه های اجتماعی تأکید دارد (کامران و ارشادی، ۱۳۸۸: ۳۹) که چنانچه هدایت شده و با نظارت مدارس گروه هایی در فضای مجازی تشکیل شود و تبادل اطلاعات و دانش در آن بین معلمان و دانش آموزان صورت

گیرد هم می تواند استفاده بهینه از این فناوری ها در عصر تکنولوژی را سبب شود و هم می تواند با کاهش استفاده آسیب زا همراه باشد که از این منظر یافته ها می تواند با نظریه شبکه همخوانی داشته باشد.

(از نظر گیدنز کنش یا عاملیت مجموعه کردارهای مجزایی نیست که با هم ترکیب شده باشد، بلکه « جریان مداوم کردار » است. کنش از نظر گیدنز عبارت است از: « جریان مداخلات علی و واقعی و فکورانه موجودات جسم مند در سیر موجود رخدادها در جهان » (جلایی پور، ۱۳۸۷: ۲۵). از این منظر طبق نظریه گیدنز با توجه به اجتناب ناپذیر بودن استفاده نسل نوجوان از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی مجازی می بایست مدارس این استفاده را هدایت کنند که دانش آموزان را به استفاده بهینه ترغیب و تشویق نمایند که از این منظر نیز نظریه ساختیابی گیدنز می تواند در راستای یافته ها در جهت کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی باشد.

نتایج نشان داد که از دیدگاه معلمان نحوه تعامل معلمان با والدین در زمینه چگونگی استفاده دانش آموزان از شبکه های اجتماعی مجازی می تواند در کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی در بین نوجوانان تأثیر گذار باشد. ۵۳/۴ درصد از معلمان پاسخگو بر این باورند که برگزاری جلسات آموزشی از سوی مدارس به منظور آشنا نمودن و اطلاع رسانی به والدین در مورد فناوری های جدید به ویژه اینترنت و شبکه های اجتماعی مجازی در زمینه نحوه تعامل معلمان با والدین در زمینه چگونگی استفاده دانش آموزان از شبکه های اجتماعی مجازی مفید است. ۵۶/۵ درصد از معلمان پاسخگو بر این باورند که زیاد ارائه گزارشات هفتگی از سوی خانواده به مسئولین مدارس در زمینه ی میزان و نوع استفاده دانش آموزان از شبکه های اجتماعی مجازی در منزل در تعامل مناسب معلمان با والدین در راستای کاهش آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی تأثیر گذار است. ۶۲/۸ درصد از معلمان پاسخگو بر این باورند که زیاد برگزاری جلسات هم اندیشی در مدارس با حضور والدین در زمینه ی ترویج استفاده مطلوب از شبکه های اجتماعی مجازی توسط دانش آموزان بر نحوه تعامل والدین با معلمان در راستای کاهش آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی تأثیر گذار است.

معلمان وقتی می توانند با دانش آموزان به طور برابر و عادلانه برخورد کنند که به نژاد و ثروت آنها توجه نداشته باشد (شریف و حاجلو، ۱۳۹۳). معلمین موثر و کارآمد هم با دانش آموزان

صحبت می کنند و هم به حرف های آن ها گوش می دهند تا بیشتر در مورد نیازهای آموزشی، برنامه ها، آروزها و انتظارات شاگردان خود بدانند. این رفتارها روشی برای برقراری تماس چشمی با دانش آموزان و پیگیری امور مربوط به آنها است (قاضی طباطبایی و همکاران، ۱۳۸۹) و به نظر می رسد توجه به این مقوله از سوی معلمان می تواند گامی در راستای کاهش استفاده آسیب زا از شبکه های اجتماعی مجازی باشد.

نتایج نشان داد که تاثیر رفتار معلمان و خانواده ها بر رفتار عاملان کنش که همان دانش آموزان می باشند تاثیر گذار است و با نظریه ساختار بندی گیدنز همخوانی دارد.

منابع فارسی

- احمدپور، مریم و قادرزاده، امید (۱۳۸۹)، تعامل در فضای سایبر و تأثیر آن بر هویت دینی جوانان، فصلنامه پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه، شماره ۵، صفحات ۷۵-۹۹.
- بتولی زهرا، نظری مریم (۱۳۹۳)، بررسی قابلیت های شبکه های اجتماعی تحقیقاتی جهت تسهیل فعالیت های پژوهشی از منظر پژوهشگران حوزه ی علوم پزشکی ایران. پیآورد سلامت، دوره ۸، شماره ۴، صفحات ۳۱۶-۳۳۱.
- جلایی پور، حمیدرضا، محمدی، جمال، (۱۳۸۷)، نظریه های متأخر جامعه شناسی. تهران: نشرنی. چاپ هفتم.
- رحمان زاده، سید علی، (۱۳۸۹)، کارکرد شبکه های اجتماعی مجازی در عصر جهانی شدن، فصلنامه مطالعات راهبردی جهانی شدن، دوره ۱، شماره ۱، صفحات ۴۹-۷۸.
- رفعت جاه، مریم و علی شکوری (۱۳۸۷)، اینترنت و هویت اجتماعی، فصلنامه جهانی رسانه، شماره ۵، صفحات ۱-۱۷.
- مهدیزاده، شراره و عنبرین، زینب، (۱۳۸۸)، بررسی رابطه میزان و نحوه استفاده از اینترنت و هویت فرهنگی جوانان، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، شماره ۱۷، صفحات ۲-۲۸.
- معمار، ثریا، عدلی پور، صمد، خاکسار، فائزه (۱۳۹۱)، شبکه های اجتماعی مجازی و بحران هویت (با تأکید بر بحران هویتی ایران)، مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، دوره ۱، شماره ۴، صفحات ۱۵۵-۱۷۶.

لاتین:

Al sana F. R., & Smahel, D. (2009). Finding the meaning of emo in youths' online social networking: A qualitative study of contemporary Italian emo. *First Monday*, 16(7).22-31.

- Bartholomew A. Lampe, C., (2012). Social and online media research—data, metrics and methods. *Review of Applied Socio-Economic Research*, 3(1), 77-86.
- Boyd, D. M & ,Ellison, N. B. (۲۰۰۷), “Social network sites: definition ,history, and scholarship ,”*Journal of Computer-Mediated Communication*.۲۳۰-۲۱۰ :۱)۱۳ ,
- Ceyhan,A. A., & Ceyhan, E.(2008). Loneliness, depression, and computer self-efficacy as predictors of problematic internet use. *Cyber Psychology & Behavior*, 11(6), 699-701.
- Ellison, N. B., Lampe, C., & Steinfield, C. (2009). Feature social network sites and society: current trends and future possibilities. *interactions*, 16(1), 6-9.
- Hampton, K., & Wellman, B. (2003). Neighboring in Netville: How the Internet supports community and social capital in a wired suburb. *City & Community*, 2(4), 277-311.
- Millan, N & Bromage, A (2011), *Social network, Social Media, American Behavioral Scientist* 22(5): 1-10..
- Millan, N., & Bromage, A. (2011). An initial approach to the integration of Web 2.0 technologies in the research environment. *Interactive Technology and Smart Education*, 8(3), 148-160.
- Oberin , K., Gonzalez, M., & Kaufman, J. (2012). Social selection and peer influence in an online social network. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 109(1), 68-72.
- Pek TA, Yermolayeva YA, & Calvert SL. (2017). social networking experiences. *Journal of Applied .Developmental Psychology*,. 25(2): p.124-139.
- Pemek TA, Yermolayeva YA, & Calvert SL. (2009). College students’ social networking experiences on Facebook. *Journal of Applied .Developmental Psychology*,. 30(3): p.227-238.

- ζ Teclehaimanot, B., & Hickman, T. (2011). Student-teacher interaction on Facebook: What students find appropriate. *TechTrends*, 55(3), 19(4).21-34.
- Wellman, B.; and Haase, J. Witte; and K. Hampton (2001). "Does the Internet Increase, Decrease or Supplement Social Capital?? Social Networks, Participation and Community Commitment", *American Behavioral Scientist*, 4.(3).

